Peer Reviewed

ISSN 2319-8648

Indexed (SJIF)

Impact Factor - 7.139

Current Global Reviewer

UGC Approved International Refereed Research Journal Registered & Recognized
Higher Education For All Subjects & All Languages

Editor in Chief
Mr.Arun B. Godam

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue XII , Vol. IV NOV.- 2021	Peer Reviewed SJIF	ISSN : 2319 - 8648 Impact Factor : 7.139

Index

1. Indian logistics Trade in Dynamic World Scenario — 05
   Adnan Ali Zaidi, Dr Memon Ubed
2. A study of impact of covid 19 on the environment : A geographical view — 21
   Dr. Sonwane S. Vyanketrao
3. Effective approaches in nutrition and health education — 25
   Milind Kumar Sullad
4. Study Of Physico-Chemical Water Quality Of Wyra Reservoir From Khammam District (T.S.) India — 32
   MittapalliVenkataramana Murthy
5. Effect of Natural Coagulants on Sensorial quality of Sandesh — 36
   [1]Honkar A. S. [2]Hembade A. S.
6. The application of Vladimir Propp's Morphologyin Satyajit Ray's*The Royal Bengal Mystery* — 43
   Dr. Somuse Anant Janardhan
7. Child Rag-Picking Issue and Challenges — 47
   Dr. Sanjay Dureasrao Gawai
8. मीडिया का सामाजिक दायित्व — 51
   डॉ.शिवाजी एस. कदम
9. रामकुमार वर्मा के एकांकियों में चित्रित बौद्ध युग — 53
   प्रा.डॉ. धीरज जनार्धन व्हत्ते
10. ग्रामीण साहित्याची चळवळ व स्वरुप — 59
    डॉ. रामहरी एम. सुर्यवंशी
11. लोकशाही व्यवस्थेमध्ये विरोधी पक्षाची भूमिका — 61
    प्रा. डॉ. संतोष गुणवंतराव पाटील
12. उच्च शिक्षणात नॅकची भूमिका — 65
    प्रा. डॉ. श्रीकांत गायकवाड
13. स्त्री भ्रूणहत्या एक सामाजिक समस्या — 69
    प्रा. शरद गायकवाड

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Issue XII , Vol. IV NOV.- 2021	Peer Reviewed SJIF	ISSN : 2319 - 8648 Impact Factor : 7.139

'लोकशाही व्यवस्थेमध्ये विरोधी पक्षाची भूमिका'

प्रा. डॉ. संतोष गुणवंतराव पाटील,

राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख, दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर.

प्रस्तावना:–

विरोधी पक्ष म्हणजे निवडणुकीमध्ये ज्या पक्षाला बहुमत प्राप्त झाले नाही असा पक्ष होय. बहुमताच्या अभावामुळे सत्तेमध्ये सहभागी होऊ शकला नाही त्यास विरोधी पक्ष म्हणून ओळखले जाते. लोकशाही व्यवस्थेमध्ये विरोधी पक्षाची भूमिका महत्वाची असते. सत्ताधारी पक्षावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी, लोकांच्या समस्या दूर करण्यासाठी, अविश्वासाचा प्रस्ताव मांडण्यासाठी विरोधी पक्षाची आवश्यकता असते. लोकशाही व्यवस्थेमध्ये विरोधी पक्ष सरकारच्या जनविरोधी धोरणावर टीका करुन जनहिताच्या धोरणाचा पुरस्कार करतो. शासनाचा कारभार व्यवस्थितपणे चालावा, भ्रष्टाचारी व कामचुकार अधिकाऱ्यावर योग्य शिस्त लावावयाची असल्यास त्यावर विरोधी पक्षाचा अंकुश असणे आवश्यक आहे.विरोधी पक्षाचा उदय व विकास इंग्लंडमध्ये झाला.स्टुअर्ट वंशाच्या कालखंडात इंग्लंडमध्ये राजाला पाठिंबा देणारा एक गट होता व विरोध करणार आहे एक गट होता राजाचे समर्थन करणाऱ्या गटास कॅवेलियर्स व राजाचा विरोध करणाऱ्या गटास राऊडहेस नावाने ओळखले जात होते. येथूनच सत्ताधारी पक्ष व विरोधी पक्षाची सुरुवात झालेली आहे. भारतात 1969 मध्ये अधिकृतपणे विरोधी पक्ष अस्तित्वात आला. सरकारच्या स्वेच्छाचारी प्रवृत्तीवर नियंत्रण ठेवून सरकारच्या एकाधिकारशाही वर अंकुश ठेवण्याचे काम विरोधी पक्ष करतो. सरकारवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी विरोधी पक्षाकडून अनेक भूमिकांचा वापर केला जातो.

अभ्यासाचे महत्त्व :–

1)लोकशाही व्यवस्थेमधील विरोधी पक्षाच्या भूमिकेची माहिती प्राप्त होते.

2) विरोधी पक्षाच्या प्रभावी भूमिकेमुळे लोकशाहीला यश प्राप्त होते.

3) विरोधी पक्षाच्या प्रभावी भूमिकेमुळे सरकारवर योग्य ते नियंत्रण प्रस्थापित होते.

4)सरकारला जनहिताच्या दृष्टीने निर्णय घेण्यास भाग पाडता येते.

5) शासन कारभार करणाऱ्यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी विरोधी पक्षाचे अध्ययन करणे महत्त्वाचे आहे.

6) सरकार आणि जनता यांच्यातील दुवा म्हणून विरोधी पक्षाची भूमिका महत्त्वाची आहे.

7) विरोधी पक्षाच्या अध्ययनामुळे सर्वसामान्य जनतेमध्ये जनजागृती निर्माण होते.

पूर्व अभ्यासाचा आढावा :–

लोकशाही व्यवस्थेमध्ये विरोधी पक्षाची भूमिका या विषयाच्या अनुषंगाने अनेक अभ्यासकांनी संशोधन केले आहे. "महाराष्ट्राच्या राजकारणात विरोधी पक्षाची भूमिका:1990–2003" याविषयावर बाबासाहेब गणपतराव देशमुख यांनी 2007 मध्ये संशोधन केले आहे. "संसदीय प्रजातंत्र मे विपक्ष की भूमिका" या अनुषंगाने 1998 मध्ये डॉ. बसंतीलाल बाबेल यांनी अध्ययन केले आहे. 2013 मध्ये

Current Global Reviewer

ISSN 2319-8648

Peer Reviewed

Impact Factor - 7.139

UGC Approved Journal
Sr. No. 64310

ISSN 2319-8648

Edited By
Arun B. Godam
Latur, Dist. Latur-413512
(Maharashtra, India)
Mob. 8149668999

SHAURYA PUBLICATION
Latur
Publisher
Shaurya Publication

www.rjournals.co.in

Current Global Reviewer

Peer Reviewed Multidisciplinary International Research Journal
PEER REVIEWED & INDEXED JOURNAL

ISSN 2319-8648 | Impact Factor - 7.139 | Indexed (SJIF)

May 2020 Special Issue- 27 Vol. 1

RADIANCE

Chief Editor
Mr. Arun B. Godam

Editor
Dr. Sunita Sangole
Dayanand College of Arts, Latur

Current Global Reviewer

Peer Reviewed Multidisciplinary International Research Journal
PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

SPECIAL ISSUE – 27 Vol. 1 , RADIANCE

Editor - Dr. Sunita Sangole

© All rights reserved with the College & publisher Price : Rs. 400/-

Chief Editor – Arun Godam
Latur

Published BY
Shaurya Publication
Old MIDC , Near Kirti Gold Chowk, Latur
Email- hitechresearch11@gmail.com , 8149668999

Printed By.
Shaurya Offset
Old MIDC , Near Kirti Gold Chowk, Latur
Email- hitechresearch11@gmail.com

EDITION : May 2020

11. Janta Curfew: An Attempt of Discourse Analysis — 62
Prof. Doke Nitin Narayanrao

12. अलका सरावगी की कहानियों में हाशिए पर खड़ी स्त्री — 66
डॉ. पुष्पलता अग्रवाल

13. "जागतिक महामारी – एक विश्लेषण" — 71
प्रा.डॉ. स्वामी नितेश

14. Similarities in the Plays of Vijay Tendulkar and Satish Alekar: A Study — 75
Dr Madhavi V. Kulkarni

15. दयानंद कला महाविद्यालयातील प्राध्यापक व कर्मचारी यांचा कोरोना प्रभावकाळातील मनोसामाजिक अभ्यास — 78
डॉ. अंजली जोशी – टेंभुर्णीकर,

16. बहुसंस्कृतिवाद म्हणजेकाय? — 84
प्रा.डॉ.संतोष गुणवंतराव पाटील

17. Conceptual Analysis of Toni Morrison's Select Novels — 89
Zample Vivek Baburao

18. सायबर गुन्हे – कोरोना व्हायरस आणि कायदाव सुव्यवस्था — 93
प्रा. डॉ. खंदारे रामेश्वर माधवरा

19. जैनेंद्र कुमार की कहानियों में नारी समस्याएँ — 97
डॉ. प्रणिता फड

20. कोरोना आणि जनसंपर्क यंत्रणा — 10
प्रा. चैतन्य बाबुराव शिंदे

बहुसंस्कृतिवाद म्हणजेकाय?

प्रा.डॉ.संतोष गुणवंतराव पाटील
राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख, दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर.

प्रस्तावना :-

विसाव्या शतकात उदयास आलेली बहुसंस्कृतिवाद ही एक नाविन्यपूर्ण विचारप्रणाली आहे. बहुसंस्कृतिवाद ह सिद्धांत आहे, राजकीय विचार व चळवळ आहे. दुसऱ्या महायुद्धानंतर उद्योगधंद्याचा मोठ्या प्रमाणावर विकास तंत्रज्ञानात झालेल्या प्रगतीमुळे एका राज्यास दुसऱ्या राज्याची मदत घ्यावी लागली. एकमेकाच्या मदतीमुळे व सहका उद्योगधंद्याच्या विकासाचा आलेख जलद गतीने वाढू लागला. उद्योगधंद्यांमुळे एका राज्यातील व्यक्तींना दुसऱ्या राज् स्थलांतर करावे लागले. या स्थलांतरित व्यक्तीकडे असलेल्या केवळ तांत्रिक कौशल्याचे स्थलांतर झाले नाही तर त्या त्याच्या रूढी,परंपरा, चालीरीती, भाषा, संस्कृती, खानपान व वेशभूषा इत्यादी घटकांचेही स्थलांतर झाले. समाजातील घटकाला आपापल्या संस्कृतीबद्दल आस्था असते. आपल्या मातृभाषेबद्दल अभिमान असतो. आपण ज्या समुदायांमध्ये ल मोठे झालेलो असतो त्या समुदायाच्या परंपरा इतर समुदायाच्या परंपरेपेक्षा श्रेष्ठ व आपल्याशा वाटतात. त्यामुळे प्रत्ये आपापल्या संस्कृतीचे जतन, संरक्षण व संवर्धन करण्याचा प्रयत्न करीत असतो. सांस्कृतिक अधिकाराचे समर्थन करतो. त्य बहुसंस्कृतिवाद या नवीन अवधारणेचा जन्म झाला.बहुसंस्कृतीवादाची अवधारणा स्थलांतराच्या समस्येसोबत प्रकाश आली असल्याचे समर्थन एलिएस्टर डेव्हिडसन यांनी असे केले की,"कोणत्याही देशाच्या लोकसंख्येमध्ये जेव्हा 30 टक्के दुसऱ्या देशाच्या सांस्कृतिक समुदायाचे समाविष्ट होतात तेव्हा बहुवंशीय राज्याची प्रबलता निर्माण होते."[1] स्थल समुदायाच्या संस्कृतीला आदर व महत्व देऊन भिखु पारीख यांनी असा तर्क लावला की," कोणतीही संस्कृती पूर्ण स्थलांतरित समुदायाची संस्कृती स्थानिक संस्कृतीच्या समोर संवादाच्या माध्यमातून नवनवीन सजीव प्रश्न करते,ज्यामुळे ते आपल्या संस्कृतीचे वेगळेपण व पक्षपाती विचारसरणी या दोन्हीची पुनरावलोकन करते. अशा स्थलांतरित समुदायाची संस्कृती, स्थानिक संस्कृतीसाठी आरसा म्हणून कार्य करते. ज्यामुळे स्थानिक संस्कृतीमध्ये वैच गती, सौंदर्य, तांत्रिक कौशल्य, नवीन ऊर्जा संचारते आणि सांस्कृतीक भांडवलामध्ये वाढ होते."[2]

बहूसंस्कृतिवादाच्या निर्मितीमुळे एका राष्ट्रातील सर्व नागरिक एकाच प्रकारच्या सांस्कृतिक मूल्याचा व संकेताचा स्व करतील याला महत्त्व राहिली नाही.दिवसेंदिवस तो विचार मागे पडत गेला. एक राज्य, एक राष्ट्र आणि एक संस्कृती, एक व एक लिपीची कल्पना वर्तमान काळात अप्रस्तुत होत आहे. एकविसाव्या शतकातील बहुसंख्य राज्यांमध्ये बहुसंस्कृती येते. बहुसांस्कृतिक समाज अस्तित्वात आला. समाजात अनेक भाषा बोलणारे लोक आढळू लागले. विभिन्न जीवनशैली लोकांचा विश्वास वाढू लागला. खानपानाच्या संस्कृतीमध्ये ही बहुविविधता दिसून येते. पारंपारिक खानपानात बदल ह चायनीज, फास्टफूड, पिझ्झा, बर्गर इत्यादी अनेक पदार्थ लोक आवडीने व चवीने सेवण करू लागले व समकालीन युग बहुसंस्कृतीचे दर्शन घडू लागले. समाजातील बहुसंख्यांक समाजाच्या संस्कृतीप्रमाणेच अल्पसंख्यांक समाजाच्या संस्कृतीचे व संरक्षण करण्यात येऊ लागले. राज्याकडून अल्पसंख्यांक समूहातील लोकांना सांस्कृतिक अधिकार देऊन त्याला संरक्षण होईल अशा वातावरणाची निर्मिती करणाऱ्यात येऊ लागली व अशा राज्याला बहुसंस्कृतिकराज्य म्हणून संबोधण्यात लागले.

संशोधनाचा उद्देश :-

संदर्भसूची :-

1. Alistair Davidson (1997) - Multiculturalism and citiculturalism and citizenship : silencin migrant voice, Journal of Intercultural studies, volume-18, Issue-2, P. 6
2. BhikhuParek (2000) - Rethinking Multiculralism : Cultural Diversity and Political Th Harvard University Press, London, PP.165 f.
3. Will kymlycka (1995) - Multicultural Citizenship : A Liberal Theory of Minority R Clarendon Press, Oxford,P.6.
4. Andrew Heywood (2012) - Political Ideologies : An Introductions, palgrave Macmillan, York, PP. 313-14.
5. https://www.youtube.com/watch?v=ry-AmFn_s3c

Current Global Reviewer

Indexed (SJIF)

ISSN 2319-8648

Impact Factor- 7.139

ISSN 2319-8648

Chief Editor
Arun B. Godam
Latur, Dist. Latur-413512
(Maharashtra, India)
Mob. 8149668999

SHAURYA PUBLICATION Latur

Publisher
Shaurya Publication

Special Issue August 2019

विद्यावार्ता®

Peer Reviewed International Refereed Research Journal

MAH/MUL/03051/201

ISSN-2319 931

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद

आणि

भारतीय शिक्षण प्रसारक संस्थेचे

खोलेश्वर महाविद्यालय, अंबाजोगाई

यांच्या संयुक्त विद्यमाने राज्यशास्त्र विषया अंतर्गत

राष्ट्रीय चर्चासत्र

मानवी अधिकार :
सद्यस्थिती आणि आव्हाने

अतिथी संपादक

डॉ.तात्या बाळकिसन पुरी

26) मानव अधिकार आणि सामाजिक न्याय
विलास वि. धबाले, नागपूर ||83

27) भटक्या विमुक्त जाती व इतर मागासवर्गीयांचे मानवी अधिकारातील स्थान
डॉ. साहेब राठोड, पाथरी ||87

28) मानवाधिकार : जागतिक ऐतिहासिक पार्श्वभूमी आणि कार्यपध्दत
डॉ. विलास घोडे, नागपूर ||90

29) महिला आणि मानवी अधिकार
प्रा. डॉ. शामल भिवराज जाधव, बीड ||96

30) मानवी आधिकार आणि महिला सुरक्षा : संवैधानिक तरतूदींचा राजकिय अभ्यास
डॉ. कदम हारिभाउ पांडुरंगराव, बिड ||98

31) मानवी अधिकार : सद्यस्थिती आणि आव्हाने
घुगे बालासाहेब बाबुराव, औरगांबाद ||101

32) मानवी हक्क संरक्षणात प्रसार माध्यमाची भूमिका
प्रा. सुरेश सखाराम भालेराव, परभणी ||104

33) भारतीय संविधान आणि मानवी अधिकार
श्री. अंकुर तानाजीराव पाटील ||107

34) भारतीय संविधान आणि मानवी अधिकार
प्रा.डॉ. संतोष गुणवंतराव पाटील, लातूर. (महाराष्ट्र) ||109

35) मानवी अधिकार
डॉ. बाळासाहेब मुंडे, जि.बीड ||112

36) मानवी अधिकार व संविधान
डॉ. गालफडे अे. बी., जि.बीड ||114

37) महिला आयोग की कार्यप्रणाली
प्रा. तळणीकर श्रीपाद गजाननराव, सेनगाव ||115

38) संयुक्त राष्ट्र संघटना आणि मानव अधिकार
मुंडे एस एस ||117

www.vidyawarta.com/03 — http://www.printingarea.blogspot.com

आहे. या अधिकारामुळे जगण्याचा विचार स्वातंत्र्य संचार करण्याचा आरोग्य शिक्षण संस्कृतीक व माहिती मागण्याचा अधिकार प्रत्येक भारतीयांना प्राप्त झाला आहे.

संदर्भ सुची :-

१) डॉ. भास्कर लक्ष्मण भोळे - भारतीय गणराज्याचे शासन आणि राजकारण पिंपळापुरे बुक डिस्ट्रीब्युटर्स, जुलै २०१५ नागपुर

२) एम. लक्ष्मीकांत- इंडियन पॉलिटी के. सागर पब्लीकेशन्स २०१७ पुणे.

३) रंजन कोळंबे - भारताची राज्यघटना आणि प्रशासन भागीरथ प्रकाशन जाने-२०१६ पुणे

४) डॉ. शोभा कारकर- भारतीय शासन आणि राजकारण अंशुल प्रकाशन पुणे

५) इन्डो वेस्टर्न रिसर्चस - बाबासाहेब एम. गोरे.

६) तुकाराम जाधव, महेश शिरापुरकर - भारतीय संविधान व भारतीय राजकारण

❑❑❑

34

भारतीय संविधान आणि मानवी अधिकार

प्रा.डॉ. संतोष गुणवंतराव पाटील
राजशास्त्र विभागप्रमुख,
दयानंद कला महाविद्यालय लातूर. (महाराष्ट्र)

****

व्यक्तीने आपल्या विकासासाठी केलेली न्याय मागणी किंवा नैतिक कृती म्हणजे हक्क होय. हक्क आणि अधिकार हे दोन्ही शब्द समान अर्थाने वापरत असले तरी सुक्ष्मदृष्टया विचार केल्यास त्यामध्ये तफावत दिसून येते. हक्क हे व्यक्तीशी निगडीत असतात तर अधिकार पदाशी निगडीत असतात. हक्क प्राप्त झालेल्या प्रत्येक व्यक्तीला अधिकार मिळतोच असे नाही पण अधिकार प्राप्त झालेल्या प्रत्येक व्यक्तीला हक्क प्राप्त होतो. हक्क संकल्पना अधिकारापेक्षा अधिक व्यापक आहे. हक्काला समाजाची मान्यता आवश्यक असते तर अधिकाराला समाज व कायद्याची मान्यता आवश्यक असते. प्रत्येक व्यक्तीला निसर्गतः हक्क प्राप्त होतात. त्यामुळे मानवी हक्काचे स्वरुप नैसर्गिक आहे. हक्कामुळेच व्यक्तीच्या व्यक्तीमत्त्वाचा सर्वांगीण विकास होतो. नैसर्गिक हक्काला समाजाची मान्यता मिळाल्यास त्याचे नैतिक हक्कामध्ये रुपांतर होते आणि नैतिक हक्कास राज्याची मान्यता मिळाल्यास त्याचे वैधानिक हक्कामध्ये रुपांतर होते. जात, धर्म, वंश, लिंग, प्रांत, भाषा, रंग, राज्य, राष्ट्र असा कोणताही भेदभाव न करता समतेच्या आधारावर जगातील प्रत्येक व्यक्तीला हक्क जन्मतः प्राप्त झाले आहेत. कोणत्याही समाजाकडून, राज्याकडून किंवा कायदे मंडळाकडून हक्कांची प्राप्ती झालेली नाही. मानवी हक्काची निर्मिती समाजाकडून झालेली नसली तरी त्याचे महत्त्व समाजामध्येच असते. समाजाशिवाय हक्काचा उपयोग करता येणार नाही. समाजाबाहेर हक्काला काहीच महत्त्व राहत नाही. व्यक्ती समाजामध्ये हक्काच्या आधारावर आपल्या गरजा पूर्ण करुन आपले व्यक्तीमत्व खुलवितो.

मानवी हक्काच्या संरक्षणासाठी राज्य, सरकार, कायद्याची व नियमाची आवश्यकता असते. त्यामुळेच संविधानात मानवी हक्काची तरतूद करण्यात आली आहे. १० डिसेंबर १९४८ ला

धर्माचा प्रचार व प्रसार करण्यासाठी सक्तीने पैसा गोळा करता येणार नाही. शिक्षण संस्थेच्या माध्यमातून धार्मिक शिक्षण देण्यावरही संविधानाने बंदी घातलेली आहे. भारतामध्ये धर्म स्वातंत्र्याचा अधिकार व्यक्तीला आहे. राज्यासमोर सर्व धर्म समान आहेत. भारताने धर्मनिरपेक्ष राज्याचा स्वीकार केला असल्यामुळे सरकारची भूमिका तटस्थ व निःपक्षपातीपणाची असते.

भारतात रहाणा-या नागरिकाला आपली भाषा लिपी आणि संस्कृतीची जोपसना करण्याचा व आपल्या इच्छेनुसार शिक्षण घेण्याचा अधिकार आहे. भारतीय संविधानाने व्यक्तीला जे मुलभूत अधिकार दिलेले आहेत. त्याचे संरक्षण करण्यासाठी घटनात्मक उपायाचा अधिकारही दिलेला आहे. मुलभूत हक्कावर आक्रमण झाल्यास न्यायालयाकडे दाद मागता येते. घटनात्मक उपायाच्या अधिकारास डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी राज्यघटनेचा आत्मा व ह्रदय म्हटले आहे. या अधिकारामुळे मूलभुत हक्काला न्यायालयीन संरक्षण प्राप्त झाले आहे.

भारतीय संविधानात नमूद केलेले मुलभूत अधिकार अमर्याद नाहीत. व्यक्तीच्या प्रत्येक अधिकारावर योग्य, उचित मर्यादा टाकण्यात आली आहे. अधिकार कमी करण्याचा किंवा त्यामध्ये संशोधन करण्याचा अधिकारही संसदेला देण्यात आलेला आहे. मूलभूत हक्काची मांडणी करताना सकारात्मक व नकारात्मक दृष्टीकोनातून झालेली आहे. व्यक्ती स्वातंत्र्याचा, धर्म स्वातंत्र्याचा, शिक्षणाचा अधिकार हा सकारात्मक आहे. तर भेदभाव न करणे, अस्पृश्यता नष्ट करणे, पदव्या समाप्ती करणे या सारखे अधिकार नकारात्मक स्वरुपाचे आहेत. संविधानात मूलभूत अधिकार देताना आणखी एक गोष्ट अशी लक्षात येते की, नागरिक व व्यक्ती अशा दोन शब्दाचा वापर करण्यात आलेला आहे. संविधानातील काही अधिकार हे फक्त भारतीय नागरिकांना देण्यात आली आहेत. तर काही अधिकार विदेशी व्यक्तींना ही देण्यात आली आहेत. व्यक्तिगत स्वातंत्र्य जीवनाच्या सुरक्षेचा अधिकार कायद्यासमोर समानता इत्यादी अधिकार विदेशी व्यक्तीनाही दिलेले आहेत.

संदर्भ ग्रंथसूची :

१. आचार्य डॉ. दर्गादास बसु - भारत का संविधान-एक परिचय, Lexis Nexis Buterworhts wadhwa, Nagpur. २००९.

२. एस. नारंग, भारतीय शासन एवं राजनीति, गीताजंली पब्लिशिंग हाऊस, नई दिल्ली, २००८

३. डॉ. पुख्रराज जैन, डॉ.बी.एल. फाडिया - भारतीय शासन एवं राजनीति, साहित्य भवन पब्लिकेशन्स, आगरा, २०१२.

४. प्रा. चिं.ग. घांगरेकर, प्रा. पु.गो. कवठाळकर- भारतीय राजकीय व्यवस्था, दल सन्स, जवहारलाल नेहरु मार्ग, सदर, नागपूर, १९९६

५. डॉ. सु.ग. जोशी, प्रा. किसन चोपडे - भारतीय शासन आणि राजकारण, विद्याबुक्स पब्लिशर्स, औरंगपुरा, औरंगाबाद, १९९७.

६. डॉ. सुधाकर जोशी - भारतीय शासन आणि राजकारण, विद्या बुक्स, पब्लिशर्स, औरंगापुरा, औरंगाबाद.

७. प्रा. भा.ल. भोळे, डॉ. ना.र. देशपांडे - भारताचे शासन आणि राजकारण, कॉटिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९७८.

□□□

- भारतीय संविधान आणि मानवी अधिकार
- दहशतवाद, नक्षलवाद आणि मानवी अधिकार
- महिला आणि मानवी अधिकार
- अल्पसंख्य, दलित आणि मानवी अधिकार
- आदिवासी आणि मानवी अधिकार
- बालकामगार, युवा, वृद्ध आणि मानवी अधिकार
- विस्थापीत,वंचित आणि मानवी अधिकार
- भटके, विमुक्त, ओबीसी आणि मानवी अधिकार
- स्वयंसेवी संस्था आणि मानवी अधिकार
- भाषिक दहशतवाद, प्रसारकमाध्यमे आणि मानवी अधिकार
- जागतिकीकरण आणि मानवी अधिकार
- संयुक्तराष्ट्र संघटना (युनो) आणि मानवी अधिकार
- पर्यावरण आणि मानवी अधिकार
- स्त्री-पुरुष असमानता आणि मानवी अधिकार

IMPACT 6.021 iijif FACTOR

Cosmos
IMPACT FACTOR
5.234

Indexed

Publisher & Owner
Archana Rajendra Ghodke
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh, Tq.Dist.Beed-431 126
(Maharashtra) Mob.09850203295
E-mail: vidyawarta@gmail.com
www.vidyawarta.com

ISSN-2319 9318

National Conference

On

Impact of Globalisation on Political, Socio-Economic and Liberal Democracy in India

(28th & 29th Sept. 2018)

Sponsored By

Indian Council of Social Science Research

Originized By

Department of Political Science

Ujwal Gramin Mahavdyalaya, Ghonsi, Tq- Jalkot , Dist.Latur

Editor

Prin. Dr. Sadanand H. Gone

Dr. Dayanand M. Gudewar

DECLARATION BY THE PUBLISHER

ISBN- 978-93-83672-75-2

PUBLISHED AT
Ujwal Gramin Mahavidalaya, Ghonsi, Tq.-Jalkot. Dist. Latur

PUBLISHER
Shaurya Publication,
Kapil Nagar, Khadgaon Road, Latur, Dist. Latur
Vistit- www.rjournals.co.in Email: hitechresearch11@gmail.com

EDITORS
Prin. Dr. Sadanand H. Gone
Dr. Dayanand M. Gudewar

COVER DESIGNING
Arun Godam

PRINTING
R.R. Graphics , MIDC, Latur

Views, idea and materials published in this ISBN Book are intellectual properties of author (s). Author(s) is/ are solely responsible for their publication and not the Editors, Principal or publisher.

© All right are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored, retrieved or transmitted in any form, by any means, without the written permission from the Principal, **Dr. Sadanand H. Gone** Ujwal Gramin Mahavdyalaya, Ghonsi, Tq- Jalkot , Dist.Latur

28th September 2018 **Prin. Dr. Sadanand H. Gone**

४२. जागतिकीकरण : भारतापुढील आव्हान २५६

प्रा. डॉ. राजेंद्र ज्ञा. शिंदे

४३. जागतीकिकरणाचे यश अपयश एक दृष्टीक्षेप २६४

प्रा. डॉ. जे. टी. कांबळे

४४. जागतिकीकरण आणि भारतीय संविधान २६९

डॉ.डोंगरे एल.बी.

४५. उच्च शिक्षणातील खाजगीकरण व आजचे वास्तव २७४

डॉ.नारायण तु. कांबळे

46. फेसाटी' कांदबरीतील अर्थजगत २८५

प्रा. डॉ. गोविंद काळे

४७. जागतीकीकरणाचा भारताच्या व्यवस्थांवरील प्रभाव आणि परिणाम २९१

प्रा.डॉ.मानवते उत्तम हुसनाजी

४८. जागतिकीकरण आणि दलितांचे भवितव्य २९७

सिध्दार्थ मुंगे

४९. जागतिकीकरणाचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवर झालेले परिणाम ३०१

प्रा.तोंडारे विजय नागनाथ

५०. जागतिकीकरण : नागरी सहकारी बँकांपुढील समस्या व आव्हाने 304

प्रा. श्रीमती शिंदे मीनाक्षी प्रल्हादराव

५१. जागतिकीकरण - राजकीय अर्थशास्त्र ३१३

प्रा. शिंदे शाम भागवत

५२. जागतिकीकरणाचा भारतावरील प्रभाव ३१८

प्रा.डॉ.नवनाथ गोविंदराव अडकिणे

५३. जागतिकीकरणाचा भारताच्या शेतीक्षेत्रावर झालेला परिणाम ३२६

प्रा.डॉ.सूर्यकांत लक्ष्मण सकनुरे

५४. जागतिकीकरण ३३२

प्रा.डॉ.संतोष गुणवंतराव पाटील.

५५. जागतिकीकरणाचे सामाजिक परिणाम ३३८

प्रा. वाघमारे आर. वाय.

५६. जागतिकीकरण आणि भारत एक दृष्टिक्षेप ३४२

डॉ. ए.एन. सिध्देवाड

 ISBN- 978-93-83672-75-2

५४.
जागतिकीकरण

प्रा.डॉ.संतोष गुणवंतराव पाटील.
राजशास्त्र विभागप्रमुख, दयानंद कला महाविद्यालय,लातूर.

जागतिकीकरणामुळे आज सर्वसामान्य व्यक्तीच्या जीवनशैलीमध्ये फार मोठया प्रमाणात बदल झालेला आहे. जागतिक स्वरुपाच्या राहाणीमानात दिवसेंदिवस वाढ होत आहे. आज कोणत्याही देशात गेलात तर सारखे कपडे वापरणारे लोक आपणास दिसून येत आहेत. एकाच प्रकारची खेळणी, अन्नपदार्थाचा आस्वाद ही सारखाच दिसून येत आहे. या परिवर्तनाची प्रक्रिया एवढी वाढली आहे की, जगातील रोगराई देखील एक सारखी दिसून येत आहे. जागतिकीकरणामुळे व्यक्ती हा एका गावाचा, प्रदेशाचा, खंडाचा राहीला नाही तर तो विश्वकुटुंबाचा एक सदस्य बनला आहे. व्यक्तीचा जगाकडे बघण्याचा दृष्टीकोन बदलला जागतिकीकरण एक विश्वव्यापी चळवळ बनली. जागतिकीकरणाची सुरुवातच विसाव्या शतकात झाली असली तरी विसाव्या शतकाच्या शेवटी आंतरराष्ट्रीय राजकारण आणि आर्थिक व्यवस्थेमध्ये आमुलाग्र परिवर्तन झाले. शीतयुध्दाचा अंत, सोव्हियत संघाचे विघटन झाले. एक ध्रुवीय विश्व व्यवस्थेने जगाला नवीन जागतिक व्यवस्थेकडे घेऊन गेले. ही व्यवस्था प्रबळ करण्यासाठी जागतिक अर्थव्यवस्थेमध्ये बदल करण्यात आला. नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेची मागणी करण्यात आली. त्यामध्ये खाजगीकरण, उदारिकरण, जागतिकीकरण, स्पर्धात्मक खुली अर्थव्यवस्था तसेच आर्थिक, व्यापारी संस्थांचे व संघटनेचे महत्त्व वाढले. परंतु जागतिक व्यवस्थेतील हा बदल विसाव्या शतकाच्या सुरुवातीच्या दशकापासून झालेला दिसून येतो. १९२९ च्या जागतिक महामंदीनंतर आणि दुसऱ्या महायुध्दामुळे जगातील सर्वच रांष्ट्राची अर्थव्यवस्था विस्कळीत झाली. त्याचा आंतरराष्ट्रीय व्यापारावर वाईट परिणाम झाला. अनेक राष्ट्रांनी आपले आर्थिक हितसंबंध जपण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय व्यापारावर अनेक निर्बंध घातले. त्यामुळे आंतरराष्ट्रीय व्यापार घटला. तो वाढविण्यासाठी व सुरळीत करण्यासाठी २३ देशांची स्विझ र्लंड मधील जीनिव्हा येथे एक परिषद भरली. या परिषदेत जागतिक व्यापाराबाबत तात्पुरती आचारसंहिता तयार करण्यात आली. यालाच जनरल ॲग्रिमेंट ऑन टेरिफ ॲड ट्रेड - गॅट किंवा (व्यापार आणि जकातविषयक सार्वजनिक करार) असे म्हणतात. १९४८ पासून गॅट करार अंमलात आला. भारत हा गॅटचा संस्थापक सदस्य असून १९९४ मध्ये या कराराचे ११७ देश सदस्य होते. १ जानेवारी १९९५ पासून गॅट विसर्जित होऊन त्याऐवजी डब्लू.टी.ओ. (जागतिक

About the Society and College

The Ujwal Shikshan Santha, Mumbai is established in 1986. With the thirst to develop education of surrounding area. The main objective to establish the society is to provide opportunities to seek quality education for the students who come from surrounding area. To fulfil the need of higher education the society had decided to start college. Hence, in 1997 Ujwal Gramin Mahavidyalaya, Ghonsi Tq.Jalkot Dist.Latur (M.S.) affiliated to S.R.T.M.U. Nanded run UG level.

It is grant-in-aid college affiliated to Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded and recognized by UGC U/s 2 (f) and 12 (b) the college has been started with objective to provide higher education to the masses and to make them efficient self salient. In our college enrolled percentage of girl's students is more than boys students. Ratio of the meritorious students increasing every academic year.

The college has appointed meritorious, dedicated teaching and non-teaching faculties to motion educational excellence. Out of 15 regular teaching faculties, 09 faculties are Ph.D. holder, 07 faculties are M.Phil holders, 06 faculties have SET/NET and 06 faculties are research supervisor recognized by parent University.

About Political Science Department

The under graduate Department of Political Science is started in 1997. At present the department is engaged in research activities in various field of Political Science. They have also publications of research paper in various national and international journals. Hundreds students passed out by this department who are working on various posts in overall India. The department has been arranged different types of programmes like seminar, group discussion, debates, educational tour etc.

Rs. 200/-

ISBN : 978-93-83672-75-2

Publisher
Arun B. Godam
Latur, Dist. Latur-413512
(Maharashtra, India)
Mob. 7020796909

Shaurya Publication Latur
Publisher
Shaurya Publication

www.rjournals.co.in